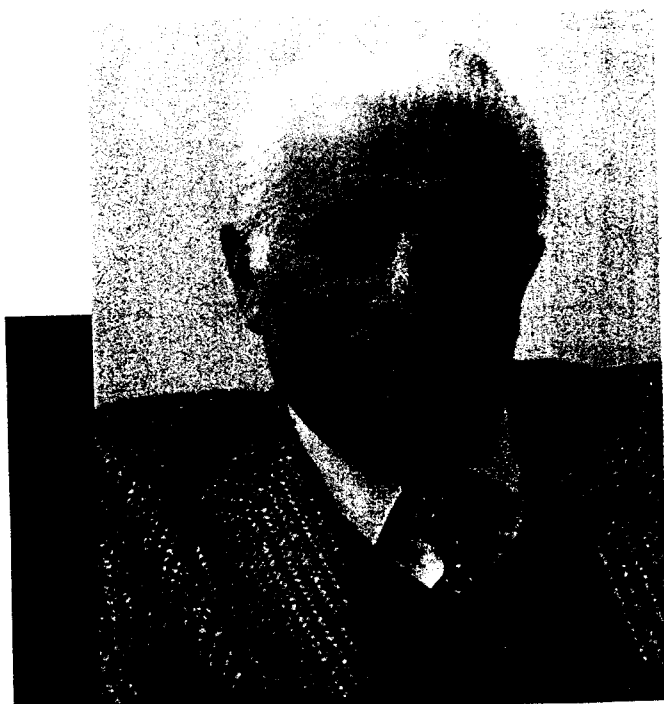

προσωπογραφία

Νίκος Μπακόλας

“Στον κήπο των πριγκήπων”.

κείμενο: Έλενα Αβραμίδου

Γράψιμο.

"Η ευχαρίστηση που νοιώθεις όταν γράφεις ένα βιβλίο δεν περιγράφεται με τίποτα. Είναι η χαρά της δημιουργίας, ό,τι ωραιότερο μπορείς να αισθανθείς. Μετά, αφού το γράψεις είναι ένα πράγμα έξω από εσένα' στέκει εκεί, απέναντί σου, ενώ προϋποκειμένως ήταν μέσα σου".

Η Θεσσαλονίκη δεν έχει ακόμη τιμήσει -ως θα όφειλε- το έργο ζωής του ακαταπόνητου μάστορα του λόγου, του μάχιμου δημοσιογράφου και του εραστή του θεάτρου.

Εντυπωσιάζει με τη λιτότητα, την αμεσότητα, την προσήνεια, την εργατικότητα και την έντονη συνείδηση του καθήκοντος που τον δια-

κρίνει. "Είναι πράος, διακριτικός, με αρχές και με αισθήματα δυνατά κρυμμένα κάτω από μια επιφανειακή ψυχρότητα" κατά τον ηθοποιό του ΚΘΒΕ Δημήτρη Βάγια. Αφήνεσαι στις διηγήσεις του είτε μιλάει για την κατοχή και την ιστορία του ρέμπελου Φώτη και της όμορφης Εβραιοπούλας της "Μεγάλης Πλατείας" (Α' κρατικό βραβείο μυθιστορημάτων 1988), είτε αποτιμάει πρόσωπα και καταστάσεις και ασκεί κριτική στα τεκταινόμενα.

Κατοχή

Ο Νίκος Μπακόλας γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη στις 26 Ιουλίου 1927. Καθώς μιλάει για τα παιδικά του χρόνια προβάλλουν έντονα τα δίσκετα χρόνια της Κατοχής: ένα

τρύπιο ζευγάρι παπούτσια εδώ, ένα σκισμένο σακάκι εκεί, ένα πιάτο συχνά άδειο. Χρόνια δύσκολα αλλά γεμάτα ιδέες, όνειρα, οράματα...

Τα παιδικά του διαβάσματα ήταν τα λαϊκά περιοδικά της εποχής. Στο στρατό ανακάλυψε τη λογοτεχνία, αρχικά την ελληνική, μετά την ξένη. Από τους κλασσικούς ξεχωρίζει τους: Ντοστογιέφσκι, Μπαλζάκ, Ντίκενς. Από τους νεότερους του αρέσουν ιδιαίτερα ο Χέμινγουει, ο Στάνιμπεκ και ιδιαίτερα ο Φώκνερ, του οποίου νοιώθει έντονη την επίδραση στον "Κήπο των πριγκήπων". "Ενοιώσα σαν κάποιος να μου άνοιξε μια πόρτα και προχώρησα" ομολογεί. Είναι ο πρώτος που μετέφρασε Φώκνερ στην Ελλάδα. "Πρέπει ν' αγαπάς τα βιβλία που μεταφράζεις. Δεν πιστεύω στον επαγγελματία μεταφραστή" τονίζει. Ο ίδιος μετέφρασε τη "Βουή και το πάθος" και το "Ένα ρόδο για την Έμιλυ" του Ο. Φώκνερ και το "Ο μεγάλος Γκάτσμπυ" του Σ. Φίτζεραλντ επειδή τα αγάπησε.

Μάχιμος δημοσιογράφος

Σπούδασε Μαθηματικά στο πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, αλλά επαγγελματικά ασχο-

λήθηκε με τη δημοσιογραφία κυρίως στον τομέα των πολιτιστικών. Εργάστηκε σχεδόν σε όλες τις εφημερίδες της Θεσσαλονίκης. Κατά το δημοσιογράφο Νίκο Ι. Μέρτζο: "Ο Νίκος Μπακόλας υπήρξε εξ αφιερώσεως δημοσιογράφος της Θεσσαλονίκης-δόκιμος νωρίς και μάχιμος εσαεί. Επί μια γενεά στο καθημερινό νυχτέρι έζησε από μέσα όλα τα δρώμενα, διδάχθηκε να ικνηλατεί τον εσωτερικό ειρμό της ζωής και ασκήθηκε να επαγρυπνεί στα ανθρώπινα. Γι' αυτό ίσως το ορμέμφυτο τάλαντο του έντεχνου λόγου του κινήθηκε στην απλόχωρη ψυχή του με το αλάνθαστο ένστικτο του κυνηγού και εθήρευσε το ουσιώδες και το σπαρακτικά μεγαλειώδες του μικρού Ανθρώπου - με το μεγάλο αρχικό. Όλο το έργο του είναι οι πατημασιές της ανθρώπινης μοίρας πάνω στην αιωνιότητα. Νιώθω τυχερός ότι από τα φοιτητικά μας κιόλας χρόνια αγρυπνήσαμε και κυνηγήσαμε μαζί. Κάπου-κάπου κιόλας ονειρευθήκαμε ξυπνητοί". Το 1951 έλαβε μέρος σ' ένα διαγωνισμό του περιοδικού "Μορφές" με μια νουβέλα η οποία κέρδισε τον β' έπαινο. Τον α' έπαινο είχε λάβει ο Σαράντος Παυλάς και τον γ' ο Βασίλης Βασιλικός. Αργότερα λίγο αλλαγμένη η νουβέλα αυτή εμφανίστηκε στα "Εμβρατήρια". Δημοσίευσε τα πρώτα διηγήματά του στα "Φοιτητικά Γράμματα".

Εμπνευσμένος Πεζογράφος

Τα βιβλία του αποτελούν μια καταπληκτική τοιχογραφία της Θεσσαλονίκης, μια θαυμαστή ιστορική καταγραφή των Μέσων και Νεωτέρων χρόνων μέσα από ιστορίες ανθρώπων απλών, καθημερινών, αναφορές στον αρχαίο μύθο, μέσα από ενδο-οικογενειακές σχέσεις και εξω-οικογενειακούς ερωτικούς δεσμούς και στην ανεπίσημη ιστορία μας όπως ξεπηδά από τις σελίδες ενός αμφιλεγόμενου χειρογράφου γραμμένο από έναν βορειοηπειρώτη μαχητή. Μέσα από το ποιητικό και παθιασμένο βλέμμα του, την ακριβή περιγραφή και τον πλούσιο και χειμαρρώδη λόγο του, ο Νίκος Μπακόλας ανιχνεύει μνήμες οδυνηρές και εκφράζει θαυμάσια τον ψυχισμό των ηρώων του κάνοντάς μας κοινωνούς ενός ποιητικού λόγου που ακολουθεί άλλοτε τη συνειρμική γραφή και τον εσωτερικό μονόλογο και άλλοτε τη ρεαλιστική γραφή. "Στην αρχή ήταν πιό έντονη η ροή της συνειδήσεως, ο εσωτερικός μονόλο-

γος" σχολιάζει ο συγγραφέας. "Όταν γράφεις για τον "Κήπο των πριγκίπων" που μιλάει για τα εσώψυχά τους και βασίζεσαι στην αρχαία τραγωδία, στην Ιλιάδα και στην Οδύσσεια, υπάρχει μέσα κάτι το ποιητικό. Γράφοντας τη "Μυθολογία" - η οποία ξεκίνησε σαν δώδεκα παραμύθια πάνω στη ζωή του παππού μου - και τη "Μεγάλη πλατεία" μου φάνηκε ότι έπρεπε ν' ακολουθήσω ένα διαφορετικό τρόπο γραφής". Κατά τον συγγραφέα, επομένως, ο τρόπος γραφής υπαγορεύεται από το θέμα και τίποτα δεν αποκλείει να ξαναγράψει ένα βιβλίο σαν τον "Υπνο θάνατο" με το οποίο η συνειρμική γραφή φθάνει σ' ένα προχωρημένο, για την ελληνική πεζογραφία, σημείο. "Ως συγγραφέας με μαγεύει με την πλούσια ποιητική γλώσσα του και τη ρέουσα μουσική των υπόγειων κραδασμών ενός κόσμου μνήμης και αισθημάτων εντελώς αναπάντεχων", μας λέει ο Δ. Βάγιας. Για τον Στρατή Τσίρκα (1966): "Έχει ρωμαλέα παρατηρητικότητα, μια ποιητική αίσθηση του φυσικού κόσμου, ακριβολογημένη και δροσερή, και ικανότητα έμπειρου πεζογράφου στην περιγραφή...". "Ο ποιητής Μανώλης Αναγνωστάκης θεωρεί τον "Κήπο των Πριγκίπων", "μία από τις σημαντικότερες προσφορές των τελευταίων χρόνων στην πεζογραφία μας". Θετικά στοιχεία του βιβλίου είναι κατά τον ποιητή η ποίηση και το χιούμορ "που δεν είναι ποτέ άσκοπο και τυχαίο παιχνίδισμα, αλλά τείνει στη στερεοποίηση μιας ανθρώπινης και πυκνής γκριμάτσας" το υπόστρωμα του πάθους που κατακαίει τους ήρωες και τους σέρνει δέσμιους με μυστικές αλυσίδες προς την ταραγμένη τους μοίρα' και ακόμα, η γνήσια ελληνικότητα που δεν αρκείται στις γραφικές επιφάνειες, αλλά προχω-

Ιστορία-ιστορίες.

"Αφηγούμαι την ιστορία των απλών ανθρώπων, πολλές φορές υπαρκτών, αλλά πίσω βρίσκεται η Ιστορία. (...) Μ' ενδιαφέρουν πολύ οι ρίζες των πραγμάτων".

Σχολή Θεσσαλονίκης.

"Οχι, δεν υπάρχει σχολή Θεσσαλονίκης. Υπήρξαν άνθρωποι οι οποίοι γράφανε κατά ένα τρόπο παράλληλο. Η ύπαρξη σχολής προϋποθέτει ένα κίνημα που έχει ένα μανιφέστο και διακηρύσσει τις αρχές και τα πιστεύω του. Εδώ, απλώς συνέπεσαν κάποιοι άνθρωποι, οι οποίοι μη έχοντας πίσω τους μια παράδοση, ξεκίνησαν κάτι καινούριο, το οποίο συνέπεσε -όχι τυχαίως- να είναι ο εσωτερικός μονόλογος, η ροή της συνειδήσεως".

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ
ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
ΠΟΥ ΠΛΗΓΩΝΕΙ

Τρόπος γραφής

"Είναι πολλά τα πράγματα που επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο γράφεις και το τι γράφεις. Στα προηγούμενα βιβλία μου ήταν πολύ έντονο το ερωτικό στοιχείο, ακόμη και το σεξουαλικό. Στο τελευταίο δεν υπάρχει καθόλου, αντιθέτως υπάρχει μια διάθεση μεταφυσικής - θα έλεγα - αντιμετώπισης των πραγμάτων. Υπάρχει πολύ το μαγικό, η σύμπτωση, το θαύμα.

Γιατί; Διότι αλλάζει ο άνθρωπος σιγά-σιγά μ' αυτά που βλέπει, με πράγματα που του συμβαίνουν, ίσως με την ηλικία του. Πιστεύω ότι ακόμη και η αρρώστιά μου μ' επηρέασε. Φυσικά, όταν βλέπεις ότι μπορούσες να είχες τελετήσει, έρχεσαι πιο κοντά σε πράγματα που πριν δεν τα έβλεπες".

ρεί ως βαθιά στις ρίζες..."

"Παιχνίδια" του συγγραφέα

Στα βιβλία του το βιωματικό στοιχείο συνυπάρχει με το ιστορικό και το μυθιστορηματικό. Η ιστορία του παππού του Ηπειρώτη Νικόλα που κατεβαίνει στη Θεσσαλονίκη, ο πατέρας του Χριστόφορος που πολεμώντας έφθασε μέχρι το Αφιόν Καραχισάρ, μια καταπακτή που άνοιξε μετά το θάνατο του παππού και ανεσύρθη ένα τενεκεδένιο κουτί με οικογενειακά κειμήλια, μια παλιά φωτογραφία τραβηγμένη κάπου στη Μικρασία, ο θάνατος του Παύλου Μελά και ο διαδοχικός -πεντάκις- ενταφιασμός του. Ιστορίες που ακούγοντάς τις, τον έχουν διαποτίσει, δηλαδή "πράγματα που τ' ακούς, μπαίνουν μέσα σου, παραμένουν θαμμένα χρόνια ολόκληρα ίσως και κάποια ώρα ξεπηδούν ενώ δεν τα είχες προβλέψει. Πιάνεις το μολύβι και ξαφνικά αρχίζουν και βγαίνουν. Πολλές φορές μένεις και ο ίδιος έκπληκτος". Και καμιά φορά ενώ γράφει "γυρίζει η διασολιά στο μυαλό" και βγαίνουν εκείνα τα υπέροχα "παιχνίδια" του συγγραφέα, διότι στον συγγραφέα "αρέσει να παίζει, να διασκεδάζει μ' αυτό που κάνει". Έτσι λοιπόν η ημερομηνία γέννησης του συγγραφέα γίνεται και η ημερομηνία επίσκεψης του επίδοξου μελετητή του αμφιλεγόμενου χειρογράφου της "Κεφαλής" στον Χριστόφορο και στην "ευγενική δέσποινα" του. Προϊόν μιας παιγνιώδους διάθεσης του συγγραφέα είναι βέβαια και η συνάντηση και το χειρόγραφο, από το οποίο παίρνει αφορμή για

να μιλήσει για προσωπικά του βιώματα και ανησυχίες και να καταγγείλει την "επίσημη ιστορία που συχνά μένει "μουγκή".

Πολλά από τα βιβλία του έχουν γραφεί στην εφημερίδα, στο καφενείο, στο λεωφορείο σε δημοσιογραφικά χαρτιά διπλωμένα σαν τεφτεράκι. "Η μεγάλη πλατεία" μπορώ να πω ότι γράφτηκε κατά 70% το βράδυ, στη "Μακεδονία", μετά τις δώδεκα που σταματούσα τη δουλειά μου. Ερχόταν ο Δημάδης και με πείραζε, με ρωτούσε τι έγραφα πάλι. Τη "Μυθολογία" σχεδόν όλη την έγραψα στον "Ελληνικό Βορρά".

ΚΘΒΕ

Διετέλεσε δύο φορές καλλιτεχνικός διευθυντής του ΚΘΒΕ, από το οποίο παραιτήθηκε τον Νοέμβριο του 1993 για λόγους υγείας και για ένα μικρό διάστημα γενικός διευθυντής της ΕΤ3. Έχει καταγραφεί πλέον στην ιστορία η χρηστή διαχείριση του. Όταν ανέλαβε την διεύθυνση του ΚΘΒΕ, αυτό είχε ένα έλλειμμα 100 εκατ., όταν την άφησε είχε ένα πλεόνασμα 100 εκατομμυρίων. Γνώστης των θεατρικών πραγμάτων, μιλάει με θαυμασμό για τον Σ. Καραντινό, τον Μ. Βολωνάκη, τον Σ. Ευαγγελάτο, "ονόματα μεγάλου βράδου". Ως διευθυντής του ΚΘΒΕ ήταν εργατικός, μετριοπαθής και με μια αγάπη για το θέατρο αυτής τη πόλης και τους ανθρώπους που το υπηρετούν που όσο περνάει ο καιρός θα εκτιμηθεί όσο του πρέπει. Τα θετικά στοιχεία των δύο περιόδων που διοίκησε το ΚΘΒΕ είναι το πλούσιο ρεπερτόριο με έργα του κλασσικού δραματολογίου αλλά και μοντέρνα ή πειραματικά στη σωστή αναλογία, η αξιοποίηση των καλλιτεχνικών συνεργατών, η προώθηση των νέων ηθοποιών, σκηνοθετών, μουσικών αλλά και των πρωταγωνιστών του θεάτρου στο μέτρο που να τους τιμά. Η εργασιακή ειρήνη, το καλλιτεχνικό έργο και η εντυπωσιακή προσέλευση των θεατών στις παραστάσεις του ΚΘΒΕ ήταν το ποθούμενο" κατά τον ηθοποιό Δ. Βάγια.

Ο ίδιος σχολιάζοντας τη θητεία του στο Κρατικό Θέατρο λέει: "Εγώ πήγα στο Κρατικό για να κάνω θέατρο. Πρέπει να το υπηρετήσεις το θέατρο διαφορετικά σκώνεσαι και φεύγεις. Δεν πας ούτε για να πλουτίσεις, ούτε για να προβληθείς, ούτε για να βολέψεις τον περίγυρό σου. Πας για να προσφέρεις" και καταλήγει τονίζοντας: "όπου με βάλανε δε με θέλουμε πιά. Δεν κάνω κατήρια".

Κατά το συγγραφέα Γιώργο Κάτο: "επί ολόκληρες δεκαετίες η γιγάντια παρουσία του Ν.Μπακόλα δεσπάζει σε διάφορες θέσεις μέσα στη μεγάλη πνευματική πλατεία της Θεσσαλονίκης. Άλλοτε ως δημοσιογράφος, άλλοτε ως μεταφραστής, ως διευθυντής του Κ.Θ.Β.Ε, ως διευθυντής του "Βαφοπούλειου" και πάντα μεγάλος πεζογράφος αποτελεί για όλους εμάς τους νεότερους φωτεινό παράδειγμα και ένας υψηλός στόχος που ενδόμυχα λαχταρούμε να κατακτήσουμε γιά να φανούμε κι εμείς άξιοι περιπατητές της μεγάλης πνευματικής πλατείας της πόλης μας. Ο Νίκος Μπακόλας είναι αυτός που λέμε ένας ολοκληρωμένος πνευματικός άνθρωπος".